

İZMİT'TE BİR OSMANLI ŞEHZADESİ: SÜLEYMAN PAŞA

Bilgehan PAMUK*

Giriş

Kocaeli ilinin merkez ilçesi İzmit, doğal bir liman olan İzmit Körfezi'nin kuzeydoğu kıyısındadır¹. Bithynia Kralı Nikomedes'in adını alan Nikomedia şehri²; Bithynia, Roma ve Bizans zamanında Anadolu'nun önemli merkezlerindedir. Helenistik Bithynia Krallığı'nın, Roma Bithynia - Pontus Eyaleti'nin ve Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkentliğini yapmıştır³.

Nikomedia, Bizans hâkimiyeti döneminde iken özellikle Konstantiniyye'yi ele geçirmeye yönelik Arap akımlarından etkilenmişti. Halife Mehdî-Billâh döneminde oğlu Hârûn Reşid'in 781-82 yıllarında kuşatması sırasında ilk defa şehir, Araplar tarafından ele geçirilmişti. Ancak Bizans'ın her sene vergi ödemesi şartıyla barış tesis edilmişti⁴.

XI. yüzyılın ikinci yarısının son devresinde yani 1080'li yıllarda İzmit, kısa bir süreliğine de olsa Anadolu Selçuklu egemenliği altına girmişti⁵. Bölgenin kesin olarak Türk hâkimiyetine geçişi, Osmanlı Beyliği'nin Anadolu'nun kuzeybatısında hâkimiyet alanını tesis etmesiyle birlikte mümkün olabilmişti⁶. Osman Gazi, Orhan Bey'e İznik ve İzmit gibi iki önemli şehrin zaptını miras olarak bırakmıştı. İzmit, İznik'ten önce alınmak istenmiş hatta bir ara elde edilmişse de elde tutulamamıştı. Osmanlı kuvvetleri, 1331 yılında İznik'in alınmasından bir yıl sonra İzmit'i muhasara etmişlerse de Orhan Gazi'nin Bizans İmparatoru Andronikos ile anlaşması üzerine muhasara kaldırmıştı. İzmit, altı sene sonra yani 1337'de teslim alınabilmişti. Kale muhafazasında bulunan Paleologos hanedanından Marika, İzmit'i aman ile teslim ederek taşıyabildiği mallarını alarak gemi ile İstanbul'a gittiği, Osmanlı kroniklerince ifade edilmişti.

İzmit'in fethi konusunda kaynaklarda farklılıklar da olsa umumiyetle; “*Rivayet ederler ki, Orhan karındaşına virdüğü köyi mukarrer itdüğinden sonra, Akça Koca dahi ahrete nakl*

* Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: bilgehe@yahoo.com

1 Clemens Bosch, *İzmit Şehri'nin Muhtasar Tarihi*, (Trc. Osman Nuri Arıdağ), İstanbul 1937, s. 5.

2 Strabon, *Geographica XII*, (Çev. Adnan Pekman), İstanbul 1987, s. 563.

3 Enver Konukçu, “Sakarya Nehri İle Boğaziçi Bithyniası'ndan Kocaeli Sancağı'na”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi sayı. II*, Sakarya 2008, s. 109-110.

4 İdris Bostan, “İzmit”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (bundan sonra DİA.) XXIII*, İstanbul 2001, s. 536.

5 Mükremin Halil Yınanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri I*, İstanbul 1944, s. 114.

6 Dimitri Korobeinikov, “How ‘Byzantine’ were the early Ottomans? Bithynia in ca. 1290-1450”, *Osmanskii mir i osmanistika. Sbornik statei k 100-letiiu so dnia rozhdeniia A.S. Tveritinovoi (1910-1973) [The Ottoman World and Ottoman Studies. In memoriam of A.S. Tveritinova (1910-1973)]*, eds. I.V. Zaitsev and S. F. Oreshkova, Moscow, 2010, s. 233.

itdi. Kandri nevâhisinde bir tağ arasında yatur. Andan sonra Konur Alp dahi dünyasın değüşürdi. Orhan Gazi ol ucun sancağını Kicci oğlu Murad Gazi'ye virdi. Andan asker cem' idüb İznikmid'e azm itdi. Zira Abdurrahman geldiğinde, kazıyyeyi tafsiliyle i'lâm idüb İznikmid ne vechile alınacağı dimişdi. Evvel Yinişehir'e gelip, andan Geyve'ye varup oğlu Süleyman Paşa'yı Ab-Suyu'nda bulup Ayan göli kenarında ve Aydos'da olan gaziler anda gelüb Orhan'a yoldaş olup İznikmid'e vardılar. Ol vakit İznikmid'in sahibesi bir hatundu. İstanbul tekvuruna alakası var idi. Yalak - Ovada turduğı hisarda bir kâfir var idi, Yelekonye dirlerdi. Yalak - Ovanın sahibiydi ve sırtta bir hisarda dahi vardır ki imdi ana Koyun Hisarı dirler. Yelekonyunun bir karındaşı varidi, adına Kuleyon dirlerdi. Ol hisarcu konundi. Ve bi'l-cümle çünkü bu hisarların üzerlerine düşüb cenge baladılar, Yelekonye'nun göksine ok tokinub ol mel'un eğlenmeyü böldi. Ol esnada Orhan dahi gelüb İznikmid üzerine düşdi. Ol hatun dahi yanındakileri cem idüb eytdi: "Ben bu Türk ile çıkışamazın. Zira bizden ölürse, zayidür, yabana gider. Eğer anlardan ölürse, bizümle kan düşmanı olurlar. Ebebi üzerümden Türk gitmese gerekdür. Çaresi kal'ayı âmânla virmedür" didi. Ve ol cem idüb danışdığı kimesneler dahi bu işi savab gördiler. Andan olhatun bir has âdemisini Orhana gönderüb eytdi: "Bizimle ahdidün ki, bize ziyanın(uz) değmiye. Kal'ayı size teslim idüb biz İstanbul'a gidevüz" didi. Orhan dahi kabul idüb razı oldu ve ol Hatun eytdi: "Gice çıkarın. Bana âdem koşun, tâki Türkten kimse bize el uzatmaya". Pes Orhan âdem seçüp eytdi: "Olmaya ki bir kimse bu kafirun bir puluna yokuya" Bu vech ile yasak idüb buyruldu kim ihtiyariyle anda turan tura, giden gide. Kimse kimseye zarar itmeye. Ol Hatun gemiler hazır itdirüb iskeleye inüb mal ve esbâbın muradınca yükledüb İstanbula gitti. Gaziler, kal'aya koyulub, Aydosta olan gaziler dahi anda gelüb mesken tutdılar. Orhan dahi oğlu Süleyman Paşayı İznikmide koyub kilisaları mescidler idüb, bir âli kilisayı medrese itdi. El-an dahi medresedür⁷ şeklinde zikredilmektedir.

Nikomedia şehri, Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra İznikmid / İznikümid / İzmid olarak isimlendirilirken bölge ise sancak haline getirildikten sonra Kocaili diye tanımlanmıştı. Yani Kocaili sancak olarak bölgenin ismi olurken İzmid de sancak merkezi olmuştu⁸.

Şehzade Süleyman Paşa

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda; yiğitliği, cesareti, cömertliği ve gaza alanlarındaki başarılarıyla, Osmanlıların Rumeli'ye yerleşmelerindeki ilk adımı atan Süleyman Paşa'nın⁹ doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1316 yılında doğduğu ifade edilmektedir¹⁰.

Annesinin Yarhisar tekfurunun kızı Nilüfer Hatun olduğu literatürde yaygın biçimde kabul görmektedir¹¹. Ancak Nilüfer Hatun'un 1324 yılında Bursa'nın alınışından sonra Orhan Bey'in hanımları arasına katılmış olması daha kuvvetli bir ihtimaldir¹². Zira H. 724 / M. 1324 tarihli Mekece Vakfiyesi'nden anlaşıldığı kadarıyla Süleyman Paşa'nın annesi Orhan Bey'in amcasının kızı olduğu anlaşılan Akbaşlı (Gündüz Bey ?) kızı Efdenze Hatun'dur. Nitekim Süleyman Paşa'nın aynı ismi taşıyan kızının olması da bu ihtimali

7 Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, (Haz. Franz Taeschner), Leipzig 1951, s. 45-46.

8 Enver Konukçu, *Kocaeli'nin İlk Osmanlı Yöneticisi Süleyman Paşa*, Kocaeli 2009, s. 204.

9 Paşa, Osmanlı Devleti'nde genelde vezir ve beylerbeyi gibi idarî görevlere verilen bir unvandı. Şehzâde Süleyman'ın paşa unvanı ise Türkmen geleneğinde büyük erkek çocuğa verilmesinden kaynaklanmıştı. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî I*, İstanbul 1311, s. 42.

10 İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi I*, İstanbul 1945, s. 9; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, Ankara 1994, s. 158; Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar II Türkiye (1074-1990)*, Ankara 1989, s. 155; İsmet Parmaksızoğlu, "Süleyman Paşa", *Türk Ansiklopedisi XXX*, Ankara 1981, s. 95; Tekindağ, Süleyman Paşa'nın doğum tarihi olarak 716 (1316) olduğunu kabul etmenin hata olacağını açıkça zikretmektedir. Şehabettin Tekindağ, "Süleyman Paşa", *İslam Ansiklopedisi(bundan sonra İA) XI*, İstanbul 1978, s. 190.

11 Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, s. 31; Osman Gazi'nin Yarhisar ve Bilecik'i zabtıyla esir edilen ve asıl ismi "Holofira" olduğu halde Türkler tarafından "Ülüfer" de denilen Nilüfer Hatun, Orhan Gazi ile nikahlanmışır. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s. 107.

12 Feridun Emecen, "Nilüfer Hatun", *DİA. XXXIII*, İstanbul 2007, s. 124.

güçlendirmektedir¹³.

Orhan Bey ve kızı Nilüfer Hatun'un büyük oğlu Şehzade Süleyman'ın ilk yılları hakkında Osmanlı kronik eserlerinde oldukça kısıtlı bilgi bulunmaktadır¹⁴. Bilindiği üzere, Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasında gerçekleşen olayları anlatan kaynakların daha ziyade XV. ve XVI. yüzyıllarda yazılmış olmasından birtakım bilgi noksanlıklarına tesadüf olunmaktadır¹⁵.

Şehzade Süleyman Paşa ve İzmit

1324 yılında Osmanlı Beyliği'nin başına Orhan Bey'in geçmesi ile birlikte Süleyman'ın konumunda da değişiklik yaşandı. Babası Orhan Gazi'den sonra beyliğin başına geçmesi beklenen en kuvvetli adaylarından birisi olarak etkinliği daha da arttı. Zaman ilerledikçe Süleyman'ın mevkii gelişti ve nüfuz sahası genişledi.

1329 yılında Orhan Bey ile III. Andronikos arasında Gebze yakınlarında Pelekanon'da meydana gelen savaş¹⁶, Süleyman Paşa'nın olduğu kadar Kocaeli havalisinin de kaderini derinden etkiledi. Üsküdar üzerinden hem karadan hem de denizden ilerleyen Andronikos, stratejik açıdan daha elverişli konumda bulunan Orhan Gazi'ye karşında ağır bir mağlubiyet alarak yaralı bir vaziyette geri çekilmek zorunda kalmıştı¹⁷. Osmanlı kaynakları bu savaş hakkında fazla bir bilgi vermemekle birlikte büyük şehzade konumunda olan Süleyman Paşa'nın bölgenin kaderi açısından böylesi önemli bir savaşa katılması kuvvetle muhtemeldir.

Süleyman Paşa'nın 1331 yılında İzmit'in fethinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir¹⁸. İzmit'i fethetmek üzere harekete geçen Orhan Gazi, kuşatma altındaki şehre yardım için gönderilen düşman kuvvetlerine karşı oğlu Süleyman'ı göndermişti. Süleyman Paşa, Yalova - İzmit arasındaki bir mahalde, ani bir baskınla düşman kuvvetlerini bozguna uğratmıştı. Böylelikle yardım gelmesinden ümit kesen kale halkının, teslim olmaktan başka çaresi kalmamıştı¹⁹. İzmit'in Osmanlı hâkimiyetine geçmesi ile birlikte şehrin idaresi Süleyman'a verilmişti²⁰.

İzmit ve civarında kontrolü altında tutan Süleyman, kısa süre içerisinde hâkimiyet sahasını genişletmişti²¹. İzmit yolu üzerindeki müstahkem mevkiiler Süleyman tarafından ele geçirilmişti²². Nitekim 1332 yılında Bursa'ya gelen İbn Batuta; İzmit, Geyve ve Göynük üzerinden Candar-oğlu beyliğinin merkezi Kastamonu'ya giderken Süleyman Paşa'nın idaresindeki memleketlerden bahsetmekle birlikte şehzâde ile görüşemediğinden olsa gerek babası hakkında bilgi vermesine karşılık Süleyman hakkında herhangi bir bilgi

13 Feridun Emecen, "Süleyman Paşa", *DİA. XXXVIII*, İstanbul 2010, s. 94, Osmanlılarda, evlatlarına baba ve annelerinin adlarını koymanın bir adet olduğunu belirterek Süleyman Paşa'nın kızına Efendizade adını koymas ve Orhan Gazi'nin de Eftendize isimli bir eşinin olması sebebiyle, Süleyman Paşa'nın annesinin Nilüfer hatun değil de Eftendize hatun olabileceği ihtimalini göz ardı etmemek gerektiği kanaatini taşımaktadır., Salih Pay, "Rumeli Fatih Osmanlı Şehzadesi: Gazi Süleyman Paşa", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt. 18, Sayı. 1*, Bursa 2009, s. 281.

14 Bilgehan Pamuk, "Rumeli Fatih Şehzâde Süleyman Paşa", *Doç. Dr. Günay Çağlar Armağanı*, Erzurum 2004, s. 106.

15 Necdet Öztürk, "Ferecik'in Süleyman Paşa Tarafından Fethine Dair", *Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi, Sayı. 4*, İstanbul 1989, s. 135; Irène Beldiceanu – Steinherr, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun İncelenmesinde Tahrir Defterlerinin Önemi", *XIII. Türk Tarih Kongresi (4-8 Ekim 1999) Cilt. III, kısım III*, Ankara 2002, s. 1315.

16 VI. Mirmiroğlu, "Orhan Bey ve Bizans İmparatoru III. Andronikos Arasındaki Pelekanon Muharebesi", *Belleten, XIII*, Ankara 1949, s. 309-321.

17 Halil İnalçık, "Koca-eli Yöresinin Fethi", *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Cilt I*, Kocaeli 2015, s. 148.

18 Pamuk, "Rumeli Fatih Şehzâde Süleyman Paşa", s. 106.

19 Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü'l-Tevârih I*, İstanbul 1279, s. 41; Feridun Bey, *Mecmua-i Münşe'ât'us Selâtin I*, İstanbul 1274, s. 67-68.

20 Robert Anhegger, "İzmit", *İA V/2*, İstanbul 1978, s. 1259.

21 Aşık-Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul 1332, s. 43.

22 "... ve Tarakçı Yenicesi ve Göynük ve Mudurnu cânibleri ki şehzâde-i mihteri mezbûr Süleyman Paşanın kılıcıyla feth olunmuş idi ...", Gelibolulu Mustafa Ali Efendi, *Kitabü'l-Tarih-i Kühnü'l-Ahbar I*, (Haz. Ahmet Uğur, Ahmet Gül, Mustafa Çukadar, İbrahim Çukadar) Kayseri 1997, s. 75.

vermemektedir²³.

Bizans İmparatoru III. Andronikos, Pelekanon Savaşı'nın ardından Bitinya bölgesinde etkin pozisyonunu kaybetmesiyle birlikte Osmanlıların boşluktan istifade ederek ağırlıklarını hissettirmişlerdi. Andronikos, artan tazyik karşısında daha fazla şehir kaybetmemek adına elinden geleni yapmaya çabaladı. Zaman zaman Osmanlılar tarafından sıkıştırılan İzmit'e karşı takviye kuvvetler göndererek ahalinin moralini yüksek tutmaya çalışmış hatta bizzat kendisi gelerek üç gün kadar İzmit'te ikamet etmişti²⁴.

Orhan Gazi, uzun zamandır gündemlerinde yer alan İzmit'i ele geçirmeyi hedeflemekteydi. Kocaeli yarımadasının en önemli şehirleri arasında zikredilen İzmit'in alınmasını bir zaruret olarak görmekteydi²⁵. Nitekim 1333 yılında Orhan Gazi, İzmit'e karşı hem karadan hem de denizden askeri harekâta başlattı. Buna karşılık Bizans imparatoru derhal diplomatik girişimlerde bulunarak Osmanlılar ile anlaşma yolunu bulmaya çalıştı²⁶. İki taraf arasında yapılan müzakereler neticesinde 1333'de yapılan anlaşma yapıldı. Bizans İmparatorluğu'nun yıllık 12 000 altın ödemesi karşılığında Osmanlılar da İzmit'te yaptıkları hücumları durdurmayı kabul ettiler²⁷. Böylelikle Osmanlılar ile Bizans arasındaki sulh ortamı yeniden sağlanabilmişti.

Süleyman Paşa'nın İznik ve havalisini idare ederken, Osmanlı Beyliği'nin ilk veziri olan kabuk edilen Osman Bey'in oğlu Alâeddin Paşa'nın 1331 yılında vefat etmesiyle yerine yani vezirlik makamına getirildiğini ifade edilmektedir²⁸. Ancak vakfiye kayıtlarından anlaşıldığı üzere, Osman Bey'in küçük oğlu Alâeddin yalnızca "bey" sıfatı ile anıldığı gibi, 1333'de vefat etmişti. Ayrıca Orhan Bey'in veziri konumunda ise Hacı Kemaleddin oğlu Alâeddin Paşa'nın olduğu ve onun da 1340'da öldüğü²⁹ göz önüne alındığında Şehzade Süleyman'ın Alaeddin Bey'in yerine vezir olduğu hususunda verilen bilgilerin yanlış anlaşılardan kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte ilgi çeken bir husus ise eskiden Bizans idaresinde bulunan İznik ve havalisinin kısa bir süre de olsa Osmanlıların kontrolü altına geçmesine rağmen özellikle Süleyman Paşa'nın yönetimi konusunda "*Süleyman Paşa dahi o kadar adâlet gösterdi ki bütün memleketlerin halkı derlerdi ki ne olurdu eski zamandan bunlar beg(y) olaydılar*" ifadesinde yönetim anlayışından oldukça memnun kaldıkları görülmektedir³⁰.

1337 yılında Bizans'ın Kocaeli havalisindeki son merkezi İzmit'in fethedilmesinde de Süleyman Paşa'nın katkısı olmuştu³¹. Bu arada Bizans İmparatoru III. Andronikos, her ne kadar İzmit'tin elden çıkmasını istememişse de şartlar karşısında fazla yapabileceği bir seçeneği kalmamıştı. Zira imparator, Arnavutluk havalisinde isyan eden asiler üzerine sefere çıktığından İzmit'tin yardıma gelmesi mümkün değildi³².

23 C. Defrémeryet le D⁸ B. R. Sanguinetti, *Voyages D'IbnBatoutah, tome. II*, Paris 1949, s. 321-343.

24 Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar -I*, İstanbul 2009, s. 44.

25 İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman II. Defter*, (Haz. Şerafettin Turan), Ankara 1983, s. 33.

26 M. Nicol Donald, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, (Çev. Bilge Umar), İstanbul 1999, s. 181.

27 Feridun Emecen, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Fetret Dönemine", *Türkler IX*, Ankara 2002, s. 21; İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar -I*, s. 44-45.

28 Herbert Adams Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, (Haz. Mustafa Everdi) Ankara 1988, s. 60; Rifat Oktay, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, İstanbul 1996, s. 63; M. J¹ M^E Jouannin, *Osmanlı İmparatorluğu Askerlik Sanatı, Örf ve Adetleri*, (Haz. M. Ali Birant), İstanbul 2000, s. 30; Tekindağ, "Süleyman Paşa", s. 190

29 M. Tayyib Gökbilgin, "Orhan", *İA. IX*, s. 404; Abdülkadir Özcan, "Alaeddin Bey", İstanbul 1989, *DİA. II*, s. 320.

30 "... Süleyman Paşa dahi o kadar adâlet gösterdi ki bütün memleketlerin halkı derlerdi ki ne olurdu eski zamandan bunlar beg(y)olaydılar", Aşık-Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 43.

31 İzmit'teki Orhan Bey Camii'ndeki kayıta, Süleyman Paşa'nın İzmit, Hereke, Aydos ve Kocaeli fatihi olduğu belirtilmektedir., Ekrem Hakkı Ayverdi, *İstanbul Mimari Çağının Menşei Osmanlı Mimarisinin İlk Devri 630-805 (1230-1402)*, İstanbul 1966, s. 157.

32 İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar -I*, s. 44-45.

1337 yılındaki İzmit seferine Süleyman Paşa, Ab-Suyu'nda diğer uc beylerle birlikte orduya katılmıştı³³. Kuşatma öncesi Konur Alp'in vefatı üzerine onun sorumluluğundaki haveli Süleyman Paşa'nın kontrolü altına geçmişti³⁴. Orhan Gazi, İzmit muhasarası için kalenin önüne geldiğinde Süleyman Paşa, şehrin doğusunda mevzilenmişti³⁵. Uzun zamandan beri kuşatma altında kalan ve artık tahammül gücü kalmayan Paleologos hanedanından İzmit hâkimi prenses, kalenin teslimi noktasında müzakerelere başladı. Nihayetinde kaledekiler aman ile teslim olmayı kabul ederek şehri terk ettiler³⁶. Böylelikle Bitinya bölgesinin önemli şehirlerinden İzmit, Osmanlı idaresi altına geçti.

Osmanlı kaynaklarında ifade edildiği üzere “*Orhan dahi oğlu Süleyman Paşayı İznikmide koyub kilisaları mescidler idüb, bir âli kilisayı medrese itdi. El-an dahi medresedür*” denilmektedir³⁷. İzmit'tin fethinde önemli hizmetler gören Süleyman Paşa, fetih sırasında nüfuz sahasını genişletmiş ve İzmit'in idaresi kendisine verilmişti³⁸. İzmit – Yalakova Marmara sahilini koruma görevi ise Kara Mürsel'e havale edilmişti³⁹. İzmit'in fethinden sonra yeni bir idari yapılanma içerisinde giren Orhan Gazi, İzmit'in yanı sıra Taraklı Yenicesi, Göynük, Akyazı, Kocaili, Konrapa ve Mudurnu havalisini Süleyman Paşa'nın yönetimine bırakmıştı⁴⁰. Böylece Palaiologosların doğudaki ve körfez ucundaki en son büyük kalesi de kaybedilmişti.

1337 ile 1345 yılları arasında İzmit ve havalisine hâkim olan Süleyman Paşa, adaletli yönetimi ile kısa sürede bölge ahalisinin takdirini kazanmıştı. Özellikle himayesi altındaki Gayrimüslim ahalinin memnuniyeti hayli artmıştı. Öyle ki civarda bulunan diğer Gayrimüslimler de Süleyman'ın himayesi altına girmeye başlamışlardı⁴¹. Süleyman Paşa, babasının görüşüne uygun olarak, yeni ele geçirilen topraklarda, iskân sağlamış ve ahalisine de sosyal imkânlar bahşetmişti⁴². İdaresi altındaki yerlerde kalıcı olma arzusunda olan Süleyman Paşa, Kocaeli yarımadasındaki yerlerin kimini timar, kimini malikâne suretiyle gazilerine dağıtmıştı⁴³. Hatta idaresi altındaki topraklara Süleyman ili denilmişti⁴⁴.

İzmit Sancakbeyliği'nden Karesi Vilayeti Hâkimliği'ne

XIV. yüzyılın ortalarına doğru Bitinya havalisini idareleri altına alan Osmanlılar, İzmit'ten Kadıköy'e uzanan Marmara'nın kuzeyi ve körfezdeki kıyı şeridinde de hâkim olmuşlardı. Bizans aleyhine genişleyen Osmanlılar, batı sınırındaki rakipleri Karesi Beyliği'nin iç karışıklıklarından istifade ederek, bu beyliğe ait toprakları üzerinde de nüfuz kurmuşlardı⁴⁵. İzmit Sancağı hâkimi Süleyman Paşa, Karesi Beyliği'nin kuzeyindeki Aydıncık (Edincik), Biga ve Lâpseki'nin alınmasında etkin bir rol oynamıştı⁴⁶. 1345 yılında Karesi Beyliği'ne ait toprakların bir kısmının Osmanlı idaresi altına alınmasıyla birlikte *Balıkesir, Bergama, Edremit* ve civarı daha değişik bir ifade ile Edremit Körfezi ile Kapıdağ arasındaki haveli

33 Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, s. 45; “*Şehzâde-yi kâmkâr Süleyman Paşa-yı nâmdar hadem ve haşemiyle geldi ordu-yı gerdün-püya mülhak oldu*”, İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman II. Defter*, s. 40.

34 Aşık-Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 53.

35 Yücel Öztürk, “Osmanlı'nın Kuruluşunda Akıncı Uç Beylerinin Rolü”, *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Cilt I*, Kocaeli 2015, s. 177.

36 Aşık-Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 53.

37 Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, s. 46.

38 Konukçu, *Kocaeli'nin İlk Osmanlı Yöneticisi Süleyman Paşa*, s. 204.

39 Oruç bin Adil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, (Nşr. Franz Babinger), Hannover 1925, s. 15.

40 Aşık-Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 43; Gelibolulu Ali, *Kühü'l-Ahbar*, s. 74.

41 “..... Ol vilayette ne kadar kâfir var ise Süleyman Paşa'nun adl ü dâdını görüb cemi' müslimân oldılar...”, *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, (Haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2000, s. 19.

42 Konukçu, “Sakarya Nehri İle Boğaziçi Bithyniası'ndan Kocaili Sancağı'na”, s. 116.

43 Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi (1243-1453) I*, İstanbul 1995, s. 145.

44 Konukçu, *Kocaeli'nin İlk Osmanlı Yöneticisi Süleyman Paşa*, s. 204.

45 Aşık-Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 43-45.

46 Enverî, *Düsturnâme-yi Enverî*, (Nşr. Mükrimin Halil), İstanbul 1928, s. 82.

Karesi Vilayeti olarak teşkil edilerek idaresi Süleyman Paşa'ya verilmişti⁴⁷.

İzmit'te sancak idaresinden tecrübe kazanmış olan Süleyman, Karesi hâkimliği sırasında, ilk defa Rumeli'yle yakından ilişki kuran ilk Osmanlı hanedanı üyesi olmuştu. Bizans İmparatorluğu'ndaki taht kavgası, Osmanlıların Rumeli'deki pozisyonunu kuvvetlendirmişti. 1348 yılında Süleyman Paşa ilk kez Rumeli'ye geçerek Osmanlıların ismini duyurmuştu⁴⁸. Osmanlıların Rumeli'ye geçişi, Bizans ve Batı dünyasında büyük bir yankı uyandırmıştı⁴⁹. İmparator Kantakuzenos'un iktidarı aleyhinde kuvvetli bir muhalefet oluşmuş ve tahtı tehlikeye düşmüştü⁵⁰. Gelişmeler karşısında imparator, Orhan Bey ve Süleyman Paşa ile durum değerlendirme yapmak için görüşme talebinde bulunmuştu. Süleyman Paşa, daha önce sancak beyliği yaptığı İzmit'te İmparator Kantakuzenos ile görüşmüşse de Kantakuzenos açısından istenilen bir netice çıkmamıştı⁵¹.

Şehzade Süleyman Paşa'nın Vefatı

Süleyman Paşa, 1348 - 1354 yılları arasında Rumeli havalisinde aktif olarak faaliyetlerde bulunmuştu. Özellikle 1354'den sonra Süleyman Paşa, eski Türk geleneğine göre; sağ, orta ve sol kolda uçlar teşkil ederek üç koldan fetih hareketlerine girişmişti.⁵² 1357'de Rumeli'deki fetihler hızlı bir şekilde ilerlerken önce Şehzade Halil, Foçalı korsanlar tarafından kaçırılmış, daha sonra Süleyman Paşa, bir av esnasında atının ayağının çukura takılmasıyla vefat etmişti⁵³.

*Şahin ruhu meleklerin kanatları arasında sonsuzluk âleminde uçan*⁵⁴ Süleyman Paşa'nın naşı, vasiyeti üzerine Bolayır'a getirilerek kendisinin inşa ettirdiği imareti civarına gömülmüştü. Bütün benliği ile Rumeli'nin Türkleşmesine gayret eden Süleyman'ın Bolayır'a gömülmek istemesi bile, onun ne ölçüde bu işe kendisini adadığını göstermesi bakımından oldukça ilgi çekicidir. Rumeli'yi Türklere ikinci bir vatan haline getiren şehzade yanındaki gazileri; Bolayır'a defnettikleri kumandanları Süleyman Paşa'nın mezarının kutsiyetini ayaklar altına aldırılmamak ve açtığı çığırını aynı heyecanla devam ettirmek için bütün güçleriyle Bizans kuvvetlerine karşı Rumeli'yi müdafaa etmişlerdi⁵⁵.

Süleyman Paşa'nın; Melik Nasır, İsmail ve İshak adlarında üç oğlu ile Şehzâde Hatun, Efendizâde Hatun ve Candar-oğlu Süleyman Paşa ile evli Sultan Hatun isimlerinde üç kızı olmuştu. Oğullarından Melik Nasır, *Gelibolu* gazası esnasında vefat etmişti. Diğer oğulları İsmail ile İshak ise Rumeli'de akıncı beyi olarak babasının açtığı yolda ilerleyerek gazaya devam etmişlerdi⁵⁶.

Süleyman Paşa, siyasi ve askerî başarıları yanı sıra özellikle yöneticilik yaptığı yerlerdeki imar ve işlerine gösterdiği gayretle büyük takdir toplamıştı. İmar ve iskân işlerine büyük ehemmiyet vermişti. Süleyman Paşa'nın yaşadığı süre içerisinde İzmit ve

47 Hadidi, *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, (Haz. Necdet Öztürk), İstanbul 1991, s. 70; İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman II. Defter*, s. 82-83.

48 M. Münir Aktepe, "Osmanlılar'ın Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kalası", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, sayı.2, İstanbul 1949-1950, s. 284-285.

49 Halil İncalçık, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu", *İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti I*, (Çev. Hulusi Yavuz), İstanbul 1997, s. 282.

50 Mücteba İlgürel, "XIV. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Siyasi Durumu", *J. Kosova Zaferi'nin 600. Yıldönümü Sempozyumu (26 Nisan 1989)*, Ankara 1992, s. 17.

51 Şerif Baştav, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşunda Bizans ve Avrupa", *Osmanlı I*, Ankara 1999, s. 171.

52 Pamuk, "Rumeli Fatih Şehzâde Süleyman Paşa", s. 114.

53 Şükruallah, *Behçetü'l-Tevârih*, s. 54; Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, s. 51; Hadidi, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 80; Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü'l-Tevârih I*, s. 60; *Anonim Osmanlı Kroniği*, s. 22; Gelibolulu Ali, *Künhü'l-Ahbar*, s. 81; İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman, II*, s. 183; Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 51.

54 "*Şâhbâz ruhu murgân-ı ıla ecnihâ-i melâikile 'âlem-i firâza pervâz eyledi*", Hoca Sadeddin, *Tacü'l-Tevârih I*, s. 60.

55 Necdet Öztürk, "Rumeli Fetihlerinde Boz Atlılar", *Avrupa'ya İlk Adım Sempozyumu (Gelibolu 01.11.1999)*, İstanbul 2001, s. 35-43

56 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Orhan Gazi'nin Vefat Eden Oğlu Süleyman Paşa İçin Tertip Ettirdiği Vakfiyenin Aslı", *Belleten Cilt. XXVII, Sayı. 107*, Ankara 1967, s. 439.

havalisinde⁵⁷ de bayındırlık faaliyetlerinde bulunmuştu. Netice itibariyle Süleyman Paşa, İzmit sancağında olduğu gibi; kahramanlığı, üstün harp kabiliyeti, teşkilatçılığı, din ve mezhep farkı gözetmeyen hoşgörüsü ile tanınmış ve en önemlisi Osmanlı ilerlemesine katkıda bulunduğu gibi Türk ve dünya tarihinin akışını değiştirmişti.

57 *Başbakanlık Osmanlı Arşivi(bundan sonra BOA.), Tapu Defteri(bundan sonra TD.) 438, s. 764-766; TD. 733, s. 64; BOA. Maliyeden Müdevver Defter (bundan sonra MAD.)5017, s. 1-24; MAD. 15486, s. 1-6; MAD. 15462, s. 1-8; MAD. 15356, s. 1-6; MAD. 2, s. 1-56; MAD. 6778, s. 1-24; MAD. 5017, s. 24; MAD. 4506, s. 1-16; MAD. 16685, s. 1-6; BOA. Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gazi Süleyman Paşa Evkâfi (D.HML:GZSL) 21912, s. 1-8; BOA.Ali Emiri, 566; Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri*, s. 35,41-48,90,137-139,145-148,157-160,172-179,185,187-188,200-202,207-209,328; Ekrem Hakkı Ayverdi, “Gazi Süleyman Paşa Vakfiyesi ve Tahrir Defterleri”, *Vakıflar Dergisi* sayı.7, Ankara 1953, s. 19-28; Sebahattin Özel, “XVI ve XVII Yüzyıllarda İzmit”, *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998)*, Adapazarı 1999, s. 85.*

KAYNAKÇA

Arşiv Vesikaları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.) Ali Emiri, 566.

BOA. Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gazi Süleyman Paşa Evkâfi (D. HML. GZSL) 21912.

BOA. Maliyeden Müdevver Defter (MAD.) 5017, 15486, 15462, 15356, 2, 6778, 5017, 4506, 16685.

BOA. Tapu-Tahrir Defteri (TD.) 438, 733.

Kaynak Eserler

Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), (Haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2000.

Aşık-Paşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul 1332.

Bosch, Clemens, *İzmit Şehri'nin Muhtasar Tarihi*, (Trc. Osman Nuri Arıdağ), İstanbul 1937.

Enverî, *Düsturnâme-yi Enverî*, (Nşr. Mükrimin Halil), İstanbul 1928.

Feridun Bey, *Mecmua-i Münşe'ât'us Selâtin I*, İstanbul 1274.

Gelibolulu Mustafa Ali Efendi, *Kitabü't- Tarih-i Kühü'l-Ahbar I*, (Haz. Ahmet Uğur, Ahmet Gül, Mustafa Çukadar, İbrahim Çukadar) Kayseri 1997.

Hadidî, *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, (Haz. Necdet Öztürk), İstanbul 1991.

Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü't-Tevârih I*, İstanbul 1279.

Gibbons, Herbert Adams, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, (Haz. Mustafa Everdi) Ankara 1988.

İbn-İ Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman II. Defter*, (Haz. Şerafettin Turan), Ankara 1983.

Jouannin, m. Jh Mie, *Osmanlı İmparatorluğu Askerlik Sanatı, Örf ve Adetleri*, (Haz. M. Ali Birant), İstanbul 2000.

Mehmed Neşrî, *Kitab-ı Cihânnümâ*, (Haz. Franz Taeschner), Leipzig 1951.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî I*, İstanbul 1311.

Oruç Bin Adil, *Tevârih-i Âl-i Osman*, (Nşr. Franz Babinger), Hannover 1925.

Strabon, *Geographica XII*, (Çev. Adnan Pekman), İstanbul 1987.

Sanguinetti, C. Defrémeryet le DR B. R., *Voyages D'IbnBatoutah*, tome. II, Paris 1949.

Araştırma ve İncelemeler

Akdağ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi (1243-1453) I*, İstanbul 1995.

Aktepe, M. Münir, "Osmanlılar'ın Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kalası", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, sayı.2, İstanbul 1949-1950, s.283-307.

Anhegger, Robert, "İznik", *İA V/2*, İstanbul 1978, s.1256-1264.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, "Gazi Süleyman Paşa Vakfiyesi ve Tahrir Defterleri", *Vakıflar Dergisi sayı.7*, Ankara 1953, s.19-28.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, *İstanbul Mimari Çağının Menşei Osmanlı Mimarisinin İlk Devri 630-805 (1230-1402)*, İstanbul 1966.

Baştav, Şerif, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşunda Bizans ve Avrupa", *Osmanlı I*, Ankara 1999, s.169-175.

Beldiceanu – Steinherr, Irène, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun İncelenmesinde Tahrir Defterlerinin Önemi", *XIII. Türk Tarih Kongresi (4-8 Ekim 1999) Cilt. III, Kısım III*, Ankara 2002, s.1315-1320.

Bostan, İdris, "İzmit", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi XXIII*, İstanbul 2001, s. 536-541.

Danişmend, İsmail Hami, *İzmitli Osmanlı Tarihi Kronolojisi I*, İstanbul 1945.

Donald, M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, (Çev. Bilge Umar), İstanbul 1999.

Emecen, Feridun, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan Fetret Dönemine", *Türkler IX*, Ankara 2002, s.15-32

Emecen, Feridun, "Nilüfer Hatun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi XXXIII*, İstanbul 2007, s.124-126.

Emecen, Feridun, "Süleyman Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi XXXVIII*, İstanbul 2010, s.94-96.

Gökbilgin, M. Tayyib, "Orhan", *İslâm Ansiklopedisi IX*, Ankara 1940, s.399-408.

- İlgürel, Mücteba, "XIV. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Siyasi Durumu", *I. Kosova Zaferi'nin 600. Yıldönümü Sempozyumu (26 Nisan 1989)*, Ankara 1992, s.13-20.
- İnalçık, Halil, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu", *İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti I*, (Çev. Hulusi Yavuz), İstanbul 1997.
- İnalçık, Halil, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar -I*, İstanbul 2009.
- İnalçık, Halil, "Koca-eli Yöresinin Fethi", *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Cilt I*, Kocaeli 2015, s.147-151.
- Konukçu, Enver, "Sakarya Nehri İle Boğaziçi Bithyniası'ndan Kocaili Sancağı'na", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi sayı. II*, Sakarya 2008, s.109-124.
- Konukçu Enver, *Kocaeli'nin İlk Osmanlı Yöneticisi Süleyman Paşa*, Kocaeli 2009.
- Korobeinikov, Dimitri, "How 'Byzantine' were the early Ottomans? Bithynia in ca. 1290-1450", *Osmanskii mir i osmanistika. Sbornik statei k 100-letiiu so dnia rozhdeniia A.S. Tveritinovoi (1910-1973) [The Ottoman World and Ottoman Studies. In memoriam of A.S. Tveritina (1910-1973)]*, eds. I.V. Zaitsev and S. F. Oreshkova, Moscow, 2010, s. 215-239.
- Mırmıroğlu, VI., "Orhan Bey ve Bizans İmparatoru III. Andronikos Arasındaki Pelekanon Muharebesi", *Belleten, sayı. XIII*, Ankara 1949, s.309-321.
- Oktay, Rifat, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, İstanbul 1996.
- Özcan, Abdülkadir, "Alaeddin Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi II*, İstanbul 1989, s.320
- Özel, Sebahattin, "XVI ve XVII Yüzyıllarda İzmit", *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998)*, Adapazarı 1999, s.77-99.
- Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar II Türkiye (1074-1990)*, Ankara 1989.
- Öztürk, Necdet, "Fereci'nin Süleyman Paşa Tarafından Fethine Dair", *Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi, Sayı. 4*, İstanbul 1989, s.135-145.
- Öztürk, Necdet, "Rumeli Fetihlerinde Boz Atlılar", *Avrupa'ya İlk Adım Sempozyumu (Gelibolu 01.11.1999)*, İstanbul 2001, s.35-43.
- Öztürk, Yücel, "Osmanlı'nın Kuruluşunda Akıncı Uç Beylerinin Rolü", *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Cilt I*, Kocaeli 2015, s.167-187.
- Pamuk, Bilgehan, "Rumeli Fatih Şehzâde Süleyman Paşa", *Doç. Dr. Günay Çağlar Armağanı*, Erzurum 2004, s.106-119.
- Parmaksızoğlu, İsmet, "Süleyman Paşa", *Türk Ansiklopedisi XXX*, Ankara 1981, s.95
- Pay, Salih, "Rumeli Fatih Osmanlı Şehzadesi: Gazi Süleyman Paşa", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt. 18, Sayı.1*, Bursa 2009, s.279-297.
- Tekindağ, Şehabettin, "Süleyman Paşa", *İslam Ansiklopedisi XI*, İstanbul 1978, s.190-194.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "Orhan Gazi'nin Vefat Eden Oğlu Süleyman Paşa İçin Tertip Ettiği Vakfiyenin Ashı", *Belleten Cilt. XXVII, Sayı. 107*, Ankara 1967, s.437-443.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi I*, Ankara 1994.
- Yınanç, Mükremin Halil, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri I*, İstanbul 1944.